

Uzroci Prvog svjetskog rata Procesi i mehanizmi izbivanja svjetskog sukoba

Kada govorimo o uzrocima Prvog svjetskog rata nužno je proučiti sve odnose između suprotstavljenih sila: njihove interese, političke i gospodarske situacije u njima, načine na koje se odvijala tadašnja diplomacija i ljude koji su se nalazili na ključnim pozicijama za donošenje presudnih odluka. U radu se na temelju relevantne moderne literature daje pregled svih faktora koji su doveli do izbivanja sukoba.

Ključne riječi: Prvi svjetski rat, diplomacija, vojni savezi, ravnoteža snaga, imperijalizam, kolonijalizam, Sarajevski atentat, Srpanjska kriza.

Uvod

U svjetskoj povijesti malo koji događaj zauzeo je tako prijelomno mjesto poput Prvog svjetskog rata. Ovaj sukob označio je kraj jednog povijesnog razdoblja, kraj europske dominacije u svijetu, kraj uvjerenja u brz napredak i razvoj europske civilizacije koje je prevladavalo u većini europskih društava.¹ Ovo je bio rat koji je promijenio ljudski pogled na svijet. Vjera u razvoj i superiornost europskog duha zamijenjena je sumnjom, nesigurnošću i gubitkom samouvjerenosti što će otvoriti put usponu različitih ideologija. U političkom i povijesnom smislu rat je postao temeljem cijelog 20. stoljeća i svih događaja koji će uslijediti od Velike gospodarske krize, preko Drugog svjetskog rata sve do Hladnog rata i današnjeg poretka. Od presudne je važnosti razumjeti događaje i procese koji su doveli do izbivanja ovog sukoba. Pritom nije toliko bitno dodijeliti krivicu jednoj ili drugoj strani ili nekoj povijesnoj osobi, već razumjeti pozadinu iza odluka ljudi i velikih sila, njihovu motivaciju, način razmišljanja te utjecaje koji su ih doveli do ulaska u rat. Mnogi su povjesničari potražili su jednoznačne uzroke rata bilo u nacionalizmu, imperijalizmu ili militarizmu europskih država, sustavu saveza ili pritisku javnosti za ratom ili nečemu trećem.² Ovaj rad pokušat će analizirati sve aspekte i dati jedan obuhvatan pregled razdoblja koje

1 Pierre Renouvin, *Europska kriza i Prvi svjetski rat* (Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2008), 15.

2 Anika Moamber, *Uzroci Prvog svjetskog rata: kontroverze i konsenzus* (Zagreb: Naklada lijevak, 2014), 103.

je prethodilo ratu. Samo ako potpuno razumijemo pozadinu ovog sukoba možemo poduzeti korake kako bi u budućnosti spriječili slične katastrofe.

„Neizbježan“ rat

U historiografskoj literaturi, ali i u povijesnim izvorima poput prepiska različitih europskih državnika Prvi svjetski rat se često smatrao neizbježnim ili neminovnim. Jedan od argumenata za takav stav je ratoborno javno mnijenje koje je prevladavalo u većini zemalja. Interesne skupine, huškajući tisak i ratoborni nacionalizam bili su toliko jaki da su stvorili atmosferu napetosti u kojoj je rat bio neizbježan. Sigurno je da je u većini velikih sila nacionalizam porastao do te mjere da se može govoriti o rasizmu i ksenofobiji poput onog između Nijemaca i Rusa odnosno Slavena.³ No iako glasni, nacionalistički i ratoborni krugovi nisu u prijeratnim društvima bili dominantni. Ratobornost i ratna histerija podizali su se i smanjivali periodično, ovisno o situacijama. Isto tako, političari nisu bili obvezani javnim mnijenjem, već su ga više koristili kao još jedan od argumenata u pregovorima sa suparnicima. Dobar dio diplomata i državnika nije uopće ovisio o javnoj potpori, već o dobroj volji vladara ili o suradnji s drugim razinama vlasti. Primjer Njemačke svjedoči o prevrtljivosti javnog mijenja. U državi s najizraženijim militarizmom i nacionalizmom u tom razdoblju, najpopularnija stranka bila je miroljubiva socijalistička partija. Francuska koja se nalazila na udaru njemačkog ratnog stroja vrlo je teško donosila zakone o povećanju vojske zbog otpora dijela javnosti i parlamenta.⁴ Javno mnijenje nije uzrokovalo neizbježnost rata, ali pisanje tiska i osobito tolerancija prema ratobornosti omogućili su prihvaćanje rata u javnosti kao normalne i uobičajene pojave. To je važno jer je zaustavilo potencijalni društveni otpor ratu i dalo državicima slobodnije ruke za radikalne odluke.

Zbog nedostatka unutarnjeg otpora državnicima su se sve više okretali ratu kao najizglednijem rješenju sukoba u Europi. Neizbježnost rata i ideja da ga je zato bolje voditi prije nego kasnije najviše je bila zastupljena u njemačkim vojnim krugovima oko glavnog zapovjednika Helmuth von Moltkea.⁵ Osjećaj okruženosti i izolacije od strane neprijateljskih sila i njihovo daljnje naoružavanje samo je potvrđivalo ovakva uvjerenja. No Nijemci nisu bili usamljeni u uvjerenju o neizbježnosti rata. Visoki pritisak i napetosti u međunarodnim odnosima ostavljale su svoj danak i u drugim državama. Vođeni idejom sigurnosti rata, državnicima Rusije, Austro-Ugarske ili Francuske u presudnim su trenucima Srpanjske krize donosili odluke za koje su svjesno znali da mogu dovesti do sukoba. Zbog svojih predviđanja i očekivanja, odnosno

3 Christopher Clark, *The sleepwalkers: How Europe went to war in 1914*. (London: Penguin books, 2013), 226.-227.

4 Renouvin, *Europska kriza i Prvi svjetski rat*, 138.-139.

5 Clark, *The sleepwalkers*, 326-333.

svojevrsnog fatalizma, bili su spremni staviti mir na kocku i ugrožavati ga svojim odlukama.⁶

No je li ovaj sukob zaista bio neminovan kako su si to državni predstavnici predstavili ili je postojala mogućnost za njegovo sprječavanje? Je li rat bio jedini izlaz iz situacija velike napetosti ili su postojale situacije u kojima su se sukobi interesa mirno rješavali? Jedan primjer mirnog rješenja sukoba je utrka za kolonijama u 19. stoljeću. Zbog njihove ekonomske i vojne dominacije, europskim silama nije bilo teško podijeliti svijet na kolonije i interesne sfere. Pritom su izbijale napetosti između pojedinih sila poput Britanije i Francuske ili Rusije i Britanije.⁷ Ipak one bi se riješile dogovorima. Dapače, kada je na prijelazu stoljeća Bokserski ustanak ugrozio europski položaj u Kini, velike su se sile zajednički organizirale kako bi ga obranile. Ovaj događaj, iako predstavlja klasičan primjer imperijalističke podijele svijeta, svjedoči o mogućnosti dogovora i suradnje. Suradnja sila još je vidljivija ako se pogledaju gospodarski aspekti. Prijelaz iz 19. u 20. stoljeće donio je Europi nagli uspon industrijske proizvodnje i razvoj trgovine. Unatoč međusobnoj konkurenciji, sve su strane profitirale od gospodarske suradnje. Rat je zapravo bio štetan za daljnji razvoj i bogaćenje velikih sila, a poslovni krugovi su to znali i postupali u skladu s time šireći suradnju.⁸

Drugi dokaz suradnje i mirnog rješavanja sukoba bila je serija međunarodnih kriza koje su prethodile Prvom svjetskom ratu. Počevši od prve marokanske krize preko aneksije Bosne, Agadirske krize i Balkanskih ratova⁹ europske sile uspješno su izbjegle izbijanje rata i diplomacijom riješile sukobe usprkos velikim napetostima. Postojali su mehanizmi poput međunarodnih konferencija na kojima su se rješavala krizna pitanja i sukobi interesa. Nedostatak takvog sustava bilo je nepostojanje čvrstih institucija. Sve se svodilo na dobru volju državnika velikih sila i na njihove međusobne odnose. Ta će slabost u konačnici ograničiti mogućnost diplomacije da spriječi rat i dopustiti će vojnim krugovima da Europu bace u rat.¹⁰ Iako krize pokazuju da se mirno rješenje moglo pronaći, one su imale i negativan efekt. Njihova učestalost i sve jači intenzitet poduprli su viđenje rata kao neizbježnog. Napetosti u međunarodnim odnosima stavljale su pritisak na sve državnike i uznemiravale javnost koja se navikavala na mogućnost izbijanja rata. On još nije bio siguran, ali stalna prijetnja stvarala je privid njegove neizbježnosti i tjerala sve strane da na njega računaju. Umjesto pronalazjenja mirnih rješenja političkih kriza državni predstavnici su sve više pomišljali na rat kao na izlaz, čineći ga izglednijim.

6 Renouvin, *Europska kriza i Prvi svjetski rat*, 154-155.

7 Clark, *The sleepwalkers*, 130-132.

8 Renouvin, *Europska kriza i Prvi svjetski rat*, 153-154.

9 Prva marokanska (Tangirska) kriza 1905.; aneksija Bosne 1908.; druga marokanska (Agadirska) kriza 1911., Prvi i Drugi balkanski rat 1911.-1912.

10 David Stevenson, *1914.-1918. Povijest Prvog svjetskog rata* (Zagreb: Fraktura, 2014), 47-48.

Mehanizmi saveza i ravnoteža straha

Kad se razgovara o uzrocima Prvog svjetskog rata često se nameće pitanje kako je jedan atentat uspio baciti cijeli kontinent u do tada najrazorniji rat u povijesti. Kako se sukob između Austro-Ugarske i Srbije u samo par dana rasplamsao i obuhvatio sve europske sile? Za odgovor na to pitanje važno je proučiti sustav saveza koji se razvio u Europi u predvečerje Prvog svjetskog rata.

Savezništva u europskoj politici nisu nikada bila rijetkost i velike sile su tijekom povijesti vrlo često sklapale prevrtljive saveze kako bi u ratovima lakše ostvarile svoje ciljeve. Ono što je bilo neobično u sustavu saveza koji se razvio na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće bila je činjenica da su ti savezi bili mirnodopski. Mirnodopski savezi podijelili su Europu u dva suprotstavljena bloka koji nisu bili zaraćeni. Ipak njihov smisao je bio jasan. U slučaju napada na jednu članicu ostale su joj bile dužne pomoći i uključiti se u rat.¹¹ U Trojni savez ili Centralne sile bile su uključene Njemačka i Austro-Ugarska te labavije Italija. S druge strane nastao je savez između Francuske i Rusije kojem će se kasnije približiti i Velika Britanija iz čega će nastati Antanta.¹² Preko svojeg zaštitnika Rusije ovom savezu je bila bliska i Srbija, što će se pokazati kao presudno.

Strateška savezništva koja su se razvila u Europi nisu bila isključivo osmišljena za rat. Njihova glavna funkcija bila je osigurati odvratanje od napada ili ravnotežu straha. Tvorcima saveza smatrali su da povezivanje država stvara situaciju u kojoj bi napad na bilo koju zemlju odmah značio odmazdu njezinih saveznica i uništenje napadača. Ideja odvratanja od napada ponovit će se za vrijeme Hladnoga rata kada će opasnost od uništenja atomskim oružjem sačuvati mir u svijetu. Zašto se isto nije dogodilo i sa savezima prije Prvog svjetskog rata? Odvratanje od napada kao osigurač mira ima svoju korist, ali nažalost i nedostatke. Ono funkcionira dok su obje strane uvjerenе da iz sukoba ne mogu izvući korist, odnosno dok će im rat donijeti više štete nego koristi. Sustav saveza je u tome pomogao jer je povezao protivnike i učinio ih teško pobjedivim. Ipak, glavna razlika između Hladnog rata i stanja u Europi prije Prvog svjetskog rata bila je percepcija rata i njegovi razmjeri. Tijekom Hladnog rata nuklearno je naoružanje svima sasvim jasno pokazalo da bi rat rezultirao totalnim uništenjem obiju strana. Državnici i vojskovođe u predvečerje Prvog svjetskog rata nisu bili svjesni destrukcije i opsega kojeg bi mogao imati potencijalni sukob. Vojni planeri nisu znali ili nisu htjeli priznati što ih čeka. Svoja su iskustva temeljili na manjim sukobima poput ratova za ujedinjenje Njemačke, Balkanskih ratova ili Rusko-japanskog rata. Svi su oni bili relativno brzi, odvijali su se na dalekim bojišnicama i bez potpune mobilizacije cijelog društva u svrhu rata.¹³ Na početku rata sve su zaraćene strane vjerovale da će rat završiti najkasnije do Božića 1914. godine. Isticalo se da su željeznica, teško naoružanje i bolje komunikacije ubrzale sukobe

¹¹ Ibid., 53.

¹² Ibid., 67-68.

¹³ Ibid., 98-99.

tako da je dugotrajni rat nemoguć. U konačnici se to pokazalo ne samo krivim već u potpunosti suprotnim. Uvjerenje u brzu i relativno bezbolnu pobjedu igralo je važnu ulogu u potkopavanju ravnoteže straha koja je do tada osiguravala mir.

Druga pojava koja će potkopati ravnotežu straha bila je utrka u naoružanju. Sve veće napetosti između velikih sila, kao i potreba za širenjem imperijalne moći rezultirale su povećavanjem troškova za vojsku i mornaricu i sve jačim vojnim arsenalima. Tipičan primjer je bila takozvana utrka u pomorskom naoružanju između Velike Britanije i Njemačke. Izgradnja velikih brodova i pokušaj Njemačke da ugrozi britansku dominaciju na moru sigurno su doveli do napetosti u javnosti između ove dvije strane. Na nju se nadovezala i utrka u kopnenom naoružanju koja je počela novim njemačkim vojnim zakonom 1912. godine. Ove utrke dodatno su povisivale tenzije. Uslijedio je, naravno, odgovor Francuske i Rusije čime se samo još više pojačao njemački osjećaj okruženosti i ugroženosti.¹⁴ U njezinim vojnim krugovima prevladalo je mišljenje da ima sve manje vremena jer bi u nekoliko godina neprijatelji postali premoćni. Preventivni rat postao je izgledna opcija. Krhka ravnoteža straha bila je poremećena. Sustav saveza više nije mogao osigurati mir, umjesto toga postat će katalizator širenja sukoba.

Prijelomni trenutak: Srpanjska kriza

Iskra koja će napokon zapaliti fitilj napetosti u Europi dogodila se 28. lipnja 2014. u Sarajevu ubojstvom austro-ugarskog prijestolonasljednika Franje Ferdinanda. Austro-Ugarska je, s razlogom, glavnog inicijatora atentata pronašla u Srbiji. Atentat je shvaćen kao još jedan u nizu izazova koje je Srbija bacala pred Monarhiju s ciljem da prisvoji njezina južnoslavenska područja. Ovaj incident bio je kap koja je prelila čašu za austro-ugarske državnike, odlučilo se problem Srbije riješiti vojnim putem. Opasnost je bila Rusija koja se mogla uključiti u rat. Presudnu ulogu u nastavku obračuna odigrala je Njemačka jer je u obliku takozvanog „bianco čeka“ dala bezrezervnu podršku Austriji u njezinim planovima i obećala zaštitu od Rusije.¹⁵ Nijemci i Austrijanci time nisu htjeli izazvati opći rat, no htjeli su sukob sa Srbijom kako bi pokazali svoju snagu i položaj, pritom svjesno riskirajući. Ne reagirati na ovu provokaciju značilo je za njih priznati slabost i bez borbe postati sekundarne, manje važne sile. Nije ovo bio ni prvi, a zasigurno ne bi bio ni posljednji puta da su velike sile riskirale rat. No do trenutka Srpanjske krize situacija se tako razvila da je ovo bio jedan rizik previše. Velik dio državnika bio je uvjeren da je rat neminovan pa je njegovo riskiranje bio prihvatljiv ulog, ali i blef na koji su svi ovaj puta pristali.

Tvrdoća stajališta i neprihvatljivost kompromisa osim kod Austrije i Njemačke doći će do izražaja i kod Rusije. Smatrajući da bi daljnje popuštanje značilo gubitak moći i pretvaranje u drugorazrednu silu, ruski car Nikola II. i njegovi ministri

14 Renouvin, *Europska kriza i Prvi svjetski rat*, 137-139.

15 Stevenson, *1914.-1918. Povijest Prvog svjetskog rata*, 62.

odlučili su poduprijeti Srbiju bez obzira na opasnosti. Nakon što je Austrija predala Srpanjski ultimatum Srbiji, Rusija je započela s ograničenom mobilizacijom i prije srpskog odgovora.¹⁶ Teško je govoriti da je time Rusija izazivala rat, vjerojatnije je tek da je davala podršku svojoj saveznicu i pritom riskirala rat jednako kao i Njemačka i Austrija. Međutim ona je povisila uloge, pokrenula je vojsku protiv druge velike sile. Iako niti jedna sila možda nije zagovarala rat, nitko ga više nije htio spriječiti.

Pokretanje mobilizacije primoralo je vojne krugove da krenu u realizaciju svojih ratnih planova. Sve velike sile imale su ratne planove kako će reagirati u slučaju izbijanja rata. Najopasniji od njih je bio onaj njemački. Zbog okruženosti neprijateljima Nijemci su razvili takozvani Schlifenov plan koji se temeljio na brznoj pobjedi Njemačke nad Francuskom. Nijemci bi za to imali vremena koliko treba Rusiji da se mobilizira, odnosno oko 6 tjedana, što znači da je svaki dan bitan. Ako bi Rusija bila ranije spremna za rat to bi ugrozilo zemlju i praktički poništilo njemačke planove.¹⁷ Zbog ovakvog plana njemački vojni vrh nije mogao dozvoliti preranu rusku mobilizaciju i nakon što je ona proglašena pojačali su pritisak na vladu da se krene u rat dok se još stigne. Čvrsti vojni planovi i pritisak od strane vojnog vrha najviše su onesposobili diplomatska rješenja koja su pokušavala smiriti krizu.

Situacija se još više pogoršala nakon što je Srbija tek djelomično prihvatila austrijski ultimatum jer je to potaknulo Austriju da joj 28. srpnja objavi rat. Započeo je lokalni rat. Usprkos razvoju događaja, diplomacija svih suprotstavljenih zemalja nije prestajala raditi i u narednim danima. Diplomatska rješenja nudila su se iz britanskih, ruskih, pa čak i iz njemačkih krugova. Velike sile čak su pokušavale obuzdavati jedna drugu i ograničiti postupke da ne provociraju daljnju eskalaciju.¹⁸ Ta činjenica pokazuje da opći rat nije bio želja ni jedne strane, a da je još manje bio planiran. Ipak, njemački i austrijski vojni krugovi potkopavali su ove prijedloge, a konačni smrtni udarac diplomaciji zadala je Rusija kada je 30. srpnja proglasila opću mobilizaciju. Nijemci više nisu mogli čekati, posljednjim polovičnim pokušajem izdali su Rusiji ultimatum o obustavi mobilizacija, ali su znali da će on biti odbijen. Zato je Njemačka 1. kolovoza objavila rat Rusiji što je aktiviralo sustav saveza. Francuska se mobilizirala pa je Njemačka i njoj objavila rat, a nakon što je povrijeđena neutralnost Belgije u rat se uključila i Velika Britanija. Dva velika vojna saveza odlučila su svoje sukobe riješiti ratom, a taj rat će se pokazati strašnim i dovest će do raspada i slabljenja svih svojih sudionika.

Zaključak

Pitanje uzroka Prvog svjetskog rata iznimno je složeno i kompleksno historiografsko pitanje oko kojeg još nema općeg konsenzusa. Stajališta se mijenjaju i prilagođavaju,

¹⁶ Renouvin, *Europska kriza i Prvi svjetski rat*, 150.

¹⁷ Ibid., 151-152.

¹⁸ Renouvin, *Europska kriza i Prvi svjetski rat*, 149-150.

a rasprava još uvijek traje, što je dobro. Stare analize koje su svaljivale krivicu rata na samo jednu zaraćenu stranu, odnosno Njemačku, danas su uglavnom odbijene. Također, gledišta koja su zagovarala da je Europa sama kliznula u rat nekom vrstom prirodnog razvoja ili jednostavno igre sudbine isto tako su većinom odbačena. Kao i mnogo puta prije, relativni konsenzus se pronašao negdje u sredini. Umjesto pukog predbacivanja krivnje ili vjere u fatalizam, pokušavaju se otkriti mehanizmi koji su doveli do sukoba.¹⁹

Situacija napetosti i suprotstavljenosti vojnih saveza koja je prethodila Prvom svjetskom ratu sasvim sigurno nije taj sukob učinila neizbježnim, ali ga je učinila mogućim i izglednim. Upravo iz toga moramo izvući zaključke kako se takva situacija ne bi ponovila. Kompleksnost situacije to čini vrlo teškim i složenim, ali svaki kotačić u tome mehanizmu se mora istražiti. Imperijalizam i želja za ekspanzijom bila je prisutna kod svih velikih sila, neovisno je li trebala konsolidirati unutarnje stanje, potvrditi moć zemlje ili osigurati gospodarske interese. Ona je dovela do suprotstavljanja između velikih sila. Sustav savezništva stvorio je kulise u kojima se sukob mogao razbuktati do svjetskih razmjera i u kojima je totalni rat bio moguć. Ratno huškanje, nacionalizmi, te ksenofobija i u konačnici rasizmi stvarali su ozračje napetosti, pritiska i ugroženosti u kojima se rat počinje percipirati kao prihvatljiva opcija. Doprinijela je i utrka u naoružavanju koja nije bila toliko uzrok rata koliko još jedna od posljedica napetosti, ali posljedica koja će omogućiti svu destruktivnost i dugotrajnost rata koji će uslijediti.

Ipak, najveću ulogu u neuspjehu održavanja mira imali su europski državnici iz različitih centara moći. Njihove odluke, nepopustljivost, strah te sve veći utjecaj vojske na politiku bit će ono što će krizu pretvoriti u rat. Ovdje se ne tvrdi da je neka država sustavno planirala opći rat, ali svaka strana snosi određeni dio krivice. Austro-Ugarska i osobito Njemačka i njezini vojni krugovi snose veliki dio odgovornosti. Svjesno su se odlučili za agresiju kako bi zaštitili svoje interese ne obazirući se na opasnost općeg rata. Iako ti interesi možda jesu bili obrambene naravi, kod Austrije zaštita od separatizma manjih naroda, a kod Njemačke probijanje neprijateljskog okruženja i izolacije, oni ne opravdavaju riskiranje općeg rata. Dio krivnje leži i na drugoj strani. Imperijalizam, širenje moći, čak i ratni sukob nisu bili strani ni jednoj savezničkoj državi poput Velike Britanije ili Francuske, a još manje Rusiji ili Srbiji. Otvoreno ostaje pitanje je li Srbija trebala odbiti dijelove austrougarskog ultimatumu ili Rusija pokrenuti mobilizaciju. Time su sigurno doprinijeli eskalaciji sukoba i njegovom širenju, a vodili su se istim razmišljanjem nepopuštanja. Sve su se sile vodile strahom i nepovjerenjem jednih prema drugima i to je u konačnici rezultiralo ratom.

Najvažnije lekcije koje se mogu izvući iz izbijanja Prvog svjetskog rata govore nam kako je mir krhak i kako ga je važno aktivno čuvati. Veliku opasnost za mir predstavljaju razne ekstremističke skupine koje svoje stavove pokušavaju nametnuti u javnosti. Ako su takvi stavovi i nasilne metode prisutni u javnom životu bez osude,

¹⁹ Moamber, *Uzroci Prvog svjetskog rata*, 260.

javlja se mogućnost širenja i eskalacije sukoba. Sva otvorena pitanja, kako unutar država tako i između njih, potrebno je rješavati raspravom. Pritom je od krucijalne važnosti postojanje institucija koje omogućuju taj razgovor i kroz koje se trebaju riješiti problemi. Vjerojatno je najvažnije održavanje zajedništva i naglašavanje poveznica umjesto stvari koje razdvajaju. Danas je to od posebnog značaja u svijetlu velike krize koju Europa još nije prebrodila. Kao reakcija na to ponovno su se pojavili glasovi podjela, ekstremizmi i strah od Drugoga. Sve su to reakcije koje, ma kako malo izgledno sada, mogu povesti Europu u neki novi sukob. Zato treba očuvati dijalog, zajedništvo i veze između država i kultura jer su one najbolja brana da se više nikada ne ponove događaji i propadanje kakvo je donio Prvi svjetski rat.

Literatura

- Clark, Christopher. *The sleepwalkers. How Europe went to war in 1914*. London: Penguin books, 2013.
- Moamber, Anika. *Uzroci Prvog svjetskog rata: kontroverze i konsenzus*. Zagreb: Naklada lijevak, 2014.
- Renouvin, Pierre. *Europska kriza i Prvi svjetski rat*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2008.
- Stevenson, David. *1914.-1918. Povijest Prvog svjetskog rata*. Zagreb: Fraktura, 2014.

SUMMARY

The Causes of the First World War: Processes and mechanisms of the outbreak of the conflict

In this paper the author presents a short summary on the causes of World War I based on the relevant modern literature written on this subject. He emphasizes the so-called „bigger picture“, trying to present social, economic and political background of the war, as well as relationships between great powers, their military alliances, diplomats and statesmen, and how they, in the end, made crucial decisions to go to war.